

Nanna
Guðmundsdóttir

Gamli bærinn í Berufirði, dæmigerður fyrri íbúðarhús á Berufjarðarströnd frá fyrrí hluta þessarar aldar. Kirkjan var byggð árið 1874 og endurbýggð að mestu úr sama efni 1938.

Nönnusafn í Berufirði sótt heim

Á þeiri öld sem senn kveður hafa orðið gífurlegar breytingar í íslensku þjóðfélagi. Með innreið tækninnar gjörbreyttust atvinnuhættir landsmanna til sjós og lands. Verkfæri, sem höfðu lítið breyst frá upphafi Íslandsbyggðar, voru skyndilega leyst af hólmi af öðrum fullkomnari, og hlutu mörg hver þau örlog að lenda í glatkistuna. Sem betur fer var þó til fólk, sem hélt vöku sinni og gerði sér grein fyrir að gömul og aflóga búsgögn og þarsafing voru hluti af menningararfi þjóðarinnar sem bæri að halda til haga.

Einn af þessum vökkumönum var Nanna Guðmundsdóttir, kennari í Berufirði. Nanna fæddist í Berufirði 18. september árið 1906, næst yngst átta barna, Guðmundar Guðmundssonar og Gyðriðar Gísladóttur. Pau hjón voru bæði Skafffellingar, en fluttu búferlum að Berufirði sama ár og Nanna fæddist og bjuggu þar til æviloka. Nanna dvaldi mestan hluta ævi sinnar á fæðingarstað sínum, utan þess að hún var nokkra veturnar við nám bæði hérlandis og erlandis og fékkst tíma-bundið við kennslu utan heimasveitar, sem fékk þó lengst af að njóta starfskrafta hennar. Eftir að hún hætti kennslu beindist áhuginn að söfnun og varveislu gamalla muna og eru flestir þeirra komnir frá heimilum á Berufjarðartorfunni, en þar

hefur frændgarður Nönnu verið fjölmennur, allt frá því að foreldrar hennar hófu þar búskap.

Við lát Nönnu ákváðu erfingjar hennar, að munir þeir sem hún létt eftir sig, skyldu varðveittir á sérstöku safni sem komið yrði upp í Berufirði og var það opnað almenningi sumarið 1994. Safnið hefur að geyma persónulega muni úr eigu Nönnu, bókasafn hennar og handrit og ýmsa gamla hluti sem hún bjargaði frá glötun.

Í Berufirði taka á móti tíðindamönum Glettings bróðurbörn Nönnu, systkinin Bragi Gunnlaugsson, bóndi þar og Guðriður Gunnlaugsdóttur sem búsett er á Breiðdalsvík, en af þeim ætlum við að fræðast svolítið um þetta óvenjulega fram-

Arndís
Þorvaldsdóttir

Ýmis verkfæri og áhöld frá fyrrí. Mörg smíðuð af þeim braðrum Guðmundi og Halli.

*Mynd til hægri:
Systkinin Guðríður
og Bragi Gunnlaugsbörn í bæjar-
dyrum í gamla
bænum í Berufirði.*

tak, og hvernig það kom til, að farið var í að koma upp safni á þessum stað?

Gamalt fjós í hlutverki safnahúss

„Erfingjar Nönnu toku ákvörðun um að koma á fót þessu safni daginn sem hún var borin til grafar“, segir Guðríður, en hún lést hér heima í Berufirði 14. mars árið 1988. Hún átti sjálf engin börn, og það sem hún létt eftir sig hefði dreifst á margar hendur og okkur langaði að halda þessu saman. Upphaflega var hugmyndin að koma safninu fyrir hér í gamla bænum, þar sem hún bjó lengstum, ásamt foreldrum, systkinum og öðru frændfólk, en frá því var horfið vegna of mikils kostnaðar og eldhættu. Það var því brugðið á það ráð að endurbyggja gamalt fjós á hlaðinu og koma safninu fyrir þar og þeim framkvæmdum er nú lokið.

Því miður höfum við ekki bolmagn til að hafa hér starfsmann og fasta opnunartíma, en fólk er velkomið að hafa samband við okkur og þá opnum við safnið eftir samkomulagi.“

Á slóðum Beru og Sóta

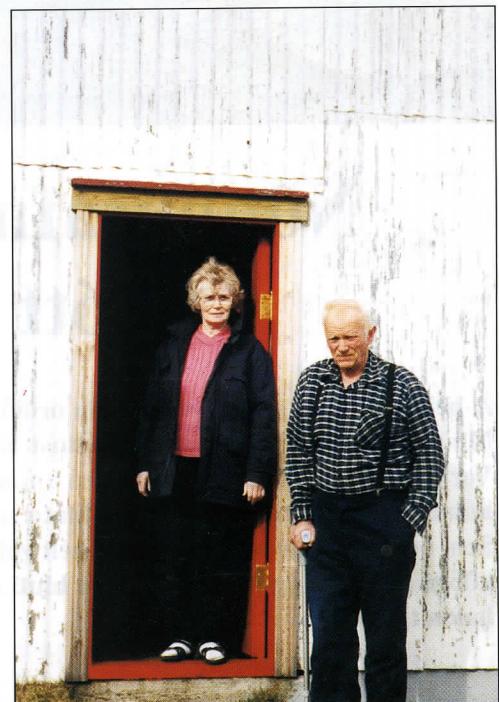
Fram að þessu hefur samtalið farið fram í eldhusinu á heimili Braga, en nú göngum við í gamla fjósið, sem fengið hefur andlitslyftingu og nýtt virðulegt hlutverk sem safnhús.

Af bæjarhlaðinu í Berufirði benda systkinin á ýmis kennileiti og ræktarlegan skógarlund ofan við bæina, sem er eitt af verkum Nönnu, en hún var mikil ræktunarkona og eru, elstu trén í reitnum frá því um 1950”.

Fyrr á tímum áttu margir leið við túngarð í Berufirði. Upp af bænum liggur gata, fyrrum fjölfarin, yfir Berufjarðarskarð til Breiðdals, og inn af

fjarðarbotninum er farið upp á Öxi, fornán fjallveg til Skriðdals. Yfir heiðina er jeppavegur sem var á sínum tíma ruddur fyrir atbeina ungmannafélagsins Djörfungar, sem aflaði fjár m.a. með ræktun gurlófna í landi Berufjarðar.

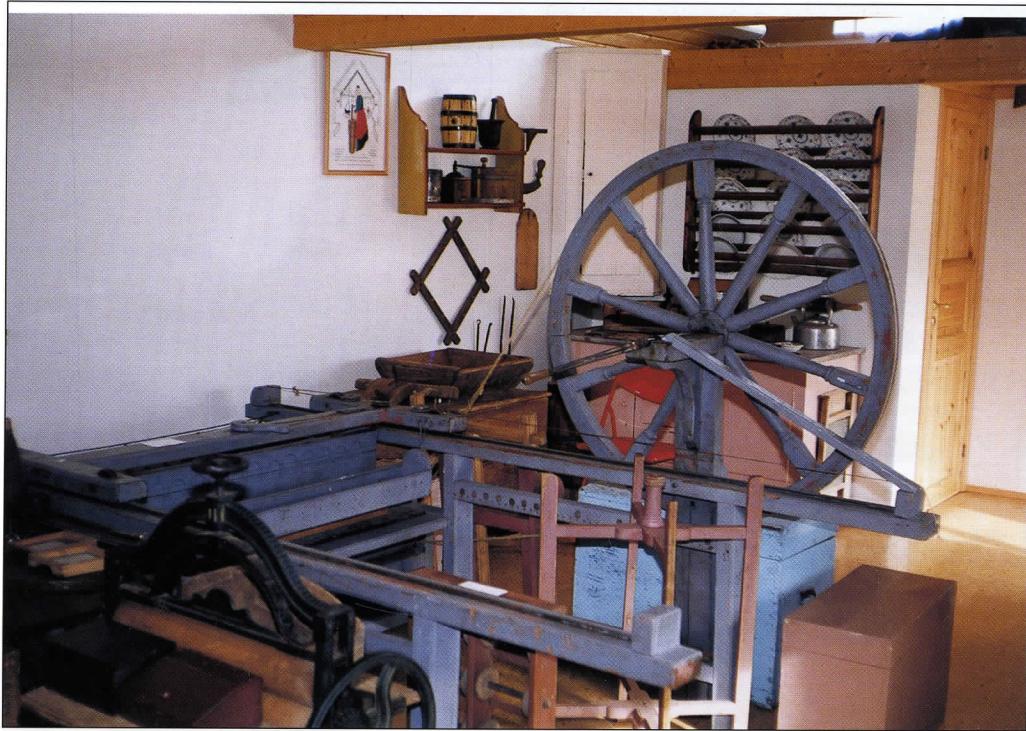
Nafn fjarðarins og bæjarins tengist gamalli þjóðsögu, sem greinir frá því að í árdaga hafi búið í Berufirði hjú að nafni Sóti og Bera. Þau fóru einhverju sinni ásamt fleira fólk til mannfagnaðar upp á Hérað. Á leiðinni til baka hreppti hópurinn gjörningahríð, sem á hann var mögnuð og varð veðrið öllum að fjörtjóni nema Beru, sem komst ein heim á hestí sínum. Mun gamla konan hafa verið orðin þrekuð, því sagan segir að hesturinn hafi þrammað með hana á beint inn í hesthús. Við það fellt Bera að baki og hálsbrotnaði og voru hennar dagar þar með taldir. Hún hefur hins vegar lifað góðu lífi í munnmælum og reyndar þau

hjónakorn bæði, því við Berufjörð er að finna fjölmörg örnefni henni tengd s.s. Beruhól í túninu í Berufirði þar sem hún á að vera dysjuð, og upp í fjallinu heitir Sótabotn, þar sem sagan segir að Sóti hafi hrapað fyrir björg.

Í Nönnusafni

Gripirnir í safni Nönnu eru ekki langt að komnir. Sem fyrr segir gegndu flestir þeirra hlutverki sínu á bæjunum á Berufjarðartorfunni í byrjun þessarar aldar, áður en vélamenning 20. aldar gekk í garð. Áberandi eru verkfæri að ýmsum toga sem tengast sjósókn, landbúnaði og

veiðum. Guðríður segir að mikið af verkfærunum sé heimasmíðað, en afi hennar Guðmundur og afabróðir Hallur, voru smiðir góðir. Einnig Ragnar sonur Guðmundar.

“Afi minn smiðaði úr tré, en Hallur úr járni og þeir unnu saman að ýmsum hlutum t.d. spunavélinni hérrna”, segir Guðríður og bendir á stóra og mikla spunavél. “Koffortið hér smiðaði afi handa Nönnu þegar hún fór til Svíþjóðar. Bragi lóðsar okkur í verkfæradeildina og fræðir okkur um hlutverk og uppruna ýmissa verkfæra frá fyrri tíð. Gömlu hleðslutækin, sem sáu bendum í Berufirði fyrir skotfærum hafa aðráttarafl, þegar karlkynið er annars vegar, svo og byssurnar, sem löngu hafa lokið sínu hlutverki við að afla matfanga í bú Berufjarðarbænda og hafa nú hlotið heiðurssess upp á vegg.

Við göngum í „Nönnustofu“, sem er í krök fyrir enda hússins. Þar hefur bókasafni hennar verið komið fyrir, en það geymir m.a. nokkrar sjaldséðar bækur. Einnig eru þar húsgögn og aðrir persónulegir munir s.s. hannyrdir og myndir. Skrifborðið geymir handrit og bréfasafn, en Nanna átti í bréfaskiptum við marga. Hún safnaði örnefnum fyrir Þórhall Vilmundarson, kom að gerð Berufjarðarþáttar í „Búkollu“, skrifaði leiðarlýsingu af leiðinni yfir Berufjarðarskarð, nokkra persónuþætti og ferðasögu sem birtist í 14. árgangi Múlapings. Einnig fékkst hún lítillega við ljóðagerð. Eftir að hafa gengið um safn Nönnu ganga systkinin með okkur um gamla bæinn í Berufirði, járnklætt timburhús sem var byggt

1925 og síðan gerð við það viðbygging árið 1939. Húsið hýsti um tíma þjárfjölskyldur og því er enn ágætlega við haldið. En það er fleira markvert að sjá í Berufirði. Staðurinn var fyrrum prestssetur og á hlaðinu stendur lítil vinaleg kirkja, byggð árið 1874 og endurbyggd að mestu úr sama efni 1938. Kirkjunni er vel við haldið og það er að jafnaði messað nokkrum sinnum á ári.

Safn Nönnu í Berufirði er ekki stórt ef litlög er almennt til safna, en þangað er gaman að koma og persónuleg skemmtileg leiðsogn Braga og Guðríðar gefur heimsókninni aukið gildi.

Þegar lífshlaup Nönnu Guðmundsdóttur er skoðað kemur í ljós að hún hefur haft ríka löngun til náms og verið haldin útþrá. Voríð 1929 lýkur hún námi við Gagnfræðaskóla Akureyrar eftir að

Spunavél smiðuð af Guðmundi Guðmundssyni bónda í Berufirði. Öll jármíði var í höndum bróður hans Halls. Bláa koffortið til hliðar við spunavélina er ferðakista Nönnu, sem faðir hennar smiðaði áður en hún fór til Svíþjóðar haustið 1929.

Renni- og hefilbekkir sem Guðmundur notaði við smíðar.

Nemendur barnaskólans í Beruneshreppi, á Piljuvöllum árið 1950. F. v. Hanna Antoníusdóttir ljósmóðir, búsett í Reykjavík, Nanna Guðmundsdóttir kennari, Sigurbjörg Reimarsdóttir húsfreyja, búsett í Reykjavík, Ingunn Gunnlaugsdóttir húsfreyja, Innri - Kleif, Ásdís Skúladóttir látin. Sigríður Guðmundsdóttir húsfreyja, búsett í Mývatnssveit, Eyþór Guðmundsson bóndi á Eyjólfssöðum, Óskar Gunnlaugsson bóndi í Berufirði og Eiríkur Þorbjarnarson smiður á Egilsstöðum.

hafa setið einn og hálfan vetur í skóla. Um haustið liggar leiðin í Folkhögskolan í Sigtuna í Svíþjóð, þar sem hún er við nám um veturinn, en um sumarið er hún á Forhalls trædgårdsskola við garðyrkjunám. Eftir heimkomuna gerist hún kennari við Alþýðuskólan á Eiðum, þar sem hún kenndi á árunum 1932 - 1935. Árin 1935 til 1938 gerir hún viðreist og fæst við kennslu á þremur stöðum: í Mýrahreppi í Austur-Skaftafellssýslu, á Þórshöfn og á Berufjarðarströnd. Kennrapróf tekur hún utanskóla vorið 1938 og kennir eftir það í heimabyggð fram til ársins 1970, nema þrjá vetur, veturinn 1940 - 1941, en þá er hún kennari í Álftafirði, og returna 1942 - 1944, en þá er hún frá kennslu vegna veikinda í fjölskyldunni.

Fátæklegir fróðleiksmolar um merkiskonu.

Hér verður ekki fjölyrt um störf Nönnu, að menntun ungiðis í Berufjarðarhreppi, en það orð fer af störfum hennar að hún hafi verið strangur og áhugasamur kennari sem gerði miklar kröfur bæði til sjálfs síns og annarra.

Fram til ársins 1949 var farskóli á Berufjarðarströnd, en þá fékk skólinn inni á Piljuvöllum, síðar var aftur farskóli um skeið á Berunesi, eða þar til skólinn fékk inni í félagsheimilinu Hamraborg. Flest börnin dvöldu í heimavist, þannig að hlutverk kennarans var ekki bara að vera fræðari, heldur er nær að segja að hann hafi verið á sólarhringsvakt, ýmist í hlutverki sálusorgara, huggara eða sáttasemjara. Það gefur því auga leið að upplidisáhrif kennarans voru ekki svo lítil.

Pessari stuttu grein er ekki ætlað að vera nein úttekt á ævi eða ævistarfi merkiskonunnar Nönnu Guðmundsdóttur, enda skrifuð í þeim tilgangi einum að vekja athygli á því óvenjulega og skemmtilega framtaki sem safnið í Berufirði er. Hins vegar er höfundi þessa greinakorns ljóst, að ritun þáttar um líf og starf Nönnu Guðmundsdóttur væri verðugt verkefni þeirra sem betur til þekkja.